తలలేనోడు

'కొలకలూరి'

రాత్రంతా నిద్రపట్టక తలనొప్పితో కళ్ళనొప్పితో చలికి వణుకుతూ నిద్రలేచిన ముసలివాళ్ళ కళ్ళు మూస్తూ తెరుస్తూ కందిచేలోంచి కప్పుకొన్న మంచు దుప్పటి దులుపుకొంటూ కోటి కిరణాలతో వస్తున్నాడు సూర్యుడు. కోటి, సూర్యుళ్ళ దుప్పటి ఎగవేసుకొంటూ డొంకలోకి దిగాడు. తెల్లవారు జాము మంచి తెరలు తెరలుగా దిగుతున్న పొగమంచు గుండెల్లోంచి చొచ్చుకొనిపోయే కిరణాలు ఎంతోదూరం పోలేక పోతున్నాయి. ఉదయమే డొంకలో నడుస్తున్న కోటి మడమశీల మునిగి కొంకులకు తగులుతున్న తడి దువ్వలో కాళ్ళీడ్చుకొంటూ సూర్యకిరణాల్లా వూళ్ళోకి పోతున్నాడు. ఇసుకమీద, మెరకమీద, కంకరపైన, రాళ్ళపైన, ఎక్కడచూచినా, చెమ్మగావుంది. ఎక్కడ తాకినా చల్లగావుంది.

పొగమంచు చల్లగా పడుతూవుంది. గడ్డిపరకలపైన మంచుబొట్లు మెరుస్తున్నాయి. చిల్ల కంప మీద మంచుబిందువులుపడి, క్షణంసేపు నిలిచి, తక్షణం జారి, పడుతూ మెరిసి, ముళ్ళముఖాన తడితాపడం చేసి, చిట్లిపోతున్నాయి. రాత్రెప్పుడో ముళ్ళకంప కొమ్మలమధ్య పురుగులకోసం వలపన్నిన సాలీడు గూడులో మంచు చెమ్మకు ప్రతిపోగూ తళతళలాడుతూ వుంది. ధ్వజస్తంభం మీదపడ్డ మంచుబొట్లు కొన్ని నిలిచి, కొన్నిజారిపోగా స్ఫోటకం మనిషిముఖం గుర్తుకు తెస్తూవుంది. చెరువుగట్టూ చెరువునీరూ ఏకంచేస్తు మంచు మలామాచేసింది. ఈ ఉదయం ఎంత వెలుతురు కలిగించినా, ఎంత బలహీనంగా ఉదయించినా సూర్యు డవసరమే !

తెల్లవారితే పల్లెఅంతా కదలిక! సూర్యుడుత్సాహమై ప్రతిగుండెలో ఉదయిస్తాడు. పల్లెలో ప్రతి ప్రాణిలో పరమచైతన్యం. కోటిలో కదలికఉంది. చైతన్యంలేదు. శవం, మోస్తున్నప్పుడు కదిలినా ప్రాణం లేనట్లుగా చెరువుగట్టుమీద కదిలి వస్తున్నాడు. పశువుల్ని జీతగాళ్ళు పొలం తోలుకుపోతున్నారు. ఆవుపేడ కడికోసం ఇద్దరమ్మాయిలు యుద్ధం ప్రకటించుకొంటున్నారు. కల్లాపిజల్లే చప్పుళ్ళు వినబడుతున్నాయి. ఊరబావిగిలక తోకతెగిన కుక్కపిల్లలాగా కంయ్‌కంయ్ మంటూవుంది. బళ్ళగాట్లో పావలా దొరికిందని ఎగిరి గంతులేస్తున్నాడు జీతగాడు. డొంకలోదుమ్ము సామాన్యుడి బ్రతుకులా బళ్ళచక్రాలక్రింద నలిగి, దువ్వదువ్వ అయిపోయింది.

చెరువుగట్టుదిగి, రావిచెట్టుప్రక్కగా నడిచే పీనుగలా వస్తున్న కోటి కెదురుగా దేవాలయం డొంక మలుపులో నాగలింగం! ఇద్దరూ ఎదురయ్యారు. ఇద్దరూ చూచుకొన్నారు. ఇద్దరూ నిలబడ్డారు. ఒకరి కెదురుగా ఒకరు. ఎవరూ మాట్లాడలేదు. రెండు క్షణాలు నిశ్శబ్దం !

'ఏడకి?'

కోటి అడిగాడు. భుజంమీదవున్న గొర్రెబొచ్చు దుప్పటి, పాతది, చిరిగింది, ముతకది, పైకి ఎగేసుకొన్నాడు. అది తెల్లవారుజామున కురిసిన మంచులో తడిసి, ఉతికి పిండేసిన బట్టలాగావుంది.

'ఈడకే!'

పాది ఎడంచేతిలోది కుడిచేతిలోకి మార్చుకొన్నాడు నాగలింగం. తలెత్తి ముఖంలోకి చూడలేదు. మాటకూడా స్పష్టంగా చెప్పలేదు. మాటలువంగిగా, చేష్టలునంగిగా ఉన్నాయి. ఈడకేఅంటే వాళ్ళిద్దరికీ అర్థం కావచ్చు. అందుకే కాబోలు కోటి మళ్ళీ ప్రశ్నించలేదు.

'రాత్రింటో లేవం టేం?'

ఈసారి నాగలింగమ్ ప్రశ్నించాడు.

'ఊఁ!'

'మరేడకిబోయా?'

'పొలం !'

పొలమనేటప్పటికి కోటి గొంతు వణికింది. గొంతులో రాళ్ళు అడ్డంపడ్డట్టు, పంటికింద రాయి పడ్డట్టు, ముఖమూ పళ్ళూ కరకరలాడాయి. కోటి స్థితి చూస్తే నాగలింగం కళ్లలో నీళ్లు తిరిగాయి.

మళ్లీ ఇద్దరూ ఏమీ మాట్లాడుకోలేదు. జనం చెరువునీళ్లు కావిళ్లతో, బిందెలుతో తీసుకుపోతున్నారు. దేవాలయం గోపురంమీద పావురాలు కువకువ లాడుతున్నాయి.

కోటిమలుపుతిరిగాడు. ఏమీ మాట్లాడకుండా వెళిపోయాడు. కోటి పది బారలు నడిచిందాకా చూస్తూ నిలబడిపోయి పొది మళ్లీ చేయి మార్చుకొని, చెరువు ఉత్తరపుగట్టుమీదగా ముందుకుపోయాడు నాగలింగం.

'ఛీ ! యదవనాయాలిబతుకు ! ఈ బతుకు బతికే కంటే ఏనుయ్యో గొయ్యో జూసుకుంటే నయం పీడి రగడవుద్ది'అంటూ గొణుక్కుంటూపోతున్నాడు నాగలింగం. అప్పటికప్పుడు వంట్లోఉన్న రక్తం మండి పడి, పైకి ఎగదన్నిందో ఏమో ముఖం ఎర్రబడింది. ఏల్నాటిశనిలాంటి పొగమంచు క్రమక్రమంగా విచ్చిపోతూవుంది. చలి తగ్గుతూవుంది. నాగలింగం వంట్లో వేడి పెరుగుతూవుంది.

నాగలింగం కోటికి లేకలేక కలిగిన కొడుకు. ఒక్కడే సంతానం. కొడుకు చదువుకొని గొప్ప ఉద్యోగి కావాలని అందరు తండ్రులులాగే కోటి కలలు కన్నాడు. ఆ కలలు, అఆలుచూచి తేళ్ళూ జెర్రులూ కుట్టినట్లు కేర్‌బేర్‌మని, నాలుగేళ్ల అలా ఆరుస్తూనే ఉన్న కొడుకును చూచేసరికి, కల్లలయ్యాయి. పోనీ అని కులవృత్తి నేర్పాడు. అదీ అంతంతమాత్రమే అయింది వాడితల గాటుపెట్టాడు వీడి తల గంటు పెట్టాడు అని తోసి 'నువ్వెందుకు పనికొత్తావురా' అని నెత్తినోరు పెట్టుకొని, కొట్టుకొని 'ఈడు బాగుపళ్లే'డని నిర్ణయించుకొన్నాడు కోటి. 'నే జత్తే ఈడికేంద్దిక్కు' అని ఆలోచించి, కాలూ చెయ్యూ కూడదీసుకొని, రెండెకరాల గరువు సంపాదించాడు. 'నే బోతే, ఈ రొండెకరరాల్తో 'ఆడిసావాడు జత్తాళ్లే' అని నెమ్మదిపడ్డాడు.

ఆ మధ్య నాగలింగం పేకాడుతున్నాడు, తాగుతున్నాడు. అని విని, 'ఇది గాదుపని' అని పెళ్లి చేశాడు. అప్పణ్నుంచి అదేందో 'జివ జచ్చినోడయ్యేడు' నాగలింగం. దేవుడుమాత్రం చల్లనిచూపు చూశాడు. ఇద్దరు పిల్లలు కలిగారు. పెద్దపిల్ల పదేళ్లదయింది. 'నాలుగేళ్లల్లో ఈ నాగ్గాడు నాకు మల్లే తాత గాబోతాడుగందా ఆడికి బుద్దొచ్చేదెప్పటాఁవటంటా?' అని కోటి దిగులు పడుతున్నాడు.

ఏణ్ణర్థం నుంచి పనినేర్చుకొన్న నాగలింగం 'తండ్రికితగ్గ కొడుకు'గా 'తండ్రినిమించిన కొడుకు'గా పెద్దలచేతా, పిన్నలచేతా మన్ననలు పొందాడు. 'ఈ నాగ్గోడు తాగుతాడా, పేకాడతాడా' అంటే ఎవరూ నాగలింగం ముఖం చూస్తూ చూస్తూ నమ్మలేరు. నాగలింగం క్రాపుచేస్తే బస్తీలో సెలూన్లు బలాదూరు! గడ్డంగీస్తే రెండు రోజులు మొటికకూడా తగలదు. తలగుండు చేస్తున్నా, గడ్డం గీస్తున్నా కత్తి తనమీద ఉంది అని అనిపించనే అనిపించదు. అసలు పని చేస్తున్నట్లే తెలియదు. గాటు పెడతాడు, గంటు పెడతాడు అన్న భయం అసలే లేదు. తలమాలిష్ చేస్తే ఎంతో సుఖంగా చేయగల్డు. నిద్రవస్తుంది. తలనిశ్చింతగా అప్పజెప్పి నిద్రపోయి, గంట తర్వాత లేచి చూచుకొంటే పనంతా పూర్తయి వుంటుంది. అంతనేర్పుగా పనిచేయగలుగుతున్నాడు నాగలింగం. మీసం, అంతసన్నగా పెట్టాలంటే ఆ వూళ్లో అతనితో పోటికి వచ్చేవాళ్ళు లేరు. తండ్రికూడా దిగదుడుపే! ఆ మధ్య ఉన్నట్టుండి కొడుకు ప్రయోజకుడయ్యాడని విన్న కోటికి దుఃఖమే కలిగింది. ఏడుపే వచ్చింది.

చెరువు ఉత్తరపుగట్టుదిగి, లంకంత ఇంటి

ముందుకు వెళ్లాడు నాగలింగం. నాలుగు వీధులమధ్య ఉన్న ఒకే ఒక్క యిల్లు, లంకంత ఇల్లు, మునసబు వీరన్నఇల్లు. ఇంటిముందుకు వచ్చేసరికి జీతగాడు కట్టుకుపోతున్న ఎడ్లబండి ఎదురయింది. జీతగాడు చూచి, ఎగతాళిగా నవ్వి ఎడ్లు అదిలించుకొంటూ వెళిపోయాడు. ఎడ్లమెళ్లో గంటలు యముడి దున్న పోతు గంటల్లాగా, నాగలింగం గుండెల్లాగా మ్రోగుతూ వున్నాయి. ఆ లంకంత ఇంటి ప్రహరీమెట్లు మనిషెత్తున్నాయి. మెట్లెక్కి ప్రహరీదాటి లోపలికి పోయాడు నాగలింగం. సత్రంలో వీధి బడిపిల్లలు అ ఆలు చదువుతూ ఎవరినో వారిస్తున్నారు.

వరండాలో ఈజీచైర్లో వాలి పేపరు చదువుతూవుంది మునసబు వీరన్నే అనీ, ఎలుగుబంటుకాదనీ, ఆ యిల్లూ ఆ మనిషీ తెలిసినవాళ్లు అనుకొంటారు. వీరన్న ఆరడుగుల మనిషి. భారీశరీరం. ఎర్రటికళ్లు. నల్లటివాళ్లు. రెండే బొగ్గులు అంటుకొనివుంటే కుంపటి ఎలావుంటుందో అలాంటివాళ్లు. చూపులు రంపం ముళ్లులాంటి కనురెప్పల్లోంచి వెలుపలికి జైలు కటకటాల్లోంచి వచ్చే హంతకుళ్లా వస్తున్నాయి.

తల పెరిగిపోయింది. కీకారణ్యంలాగా పెరిగిపోయింది. గడ్డం సింహంజూలులా వేలాడబడివుంది. మూతిమీద మీసాలు నోటికి రోజూ పనివుండటంవల్ల పక్కకు పోయాయి. అవి వేలాడబడివుంటే నోరు మూతబడివుండేది. తలవెంట్రుకలు, కనుబొణతలు, గడ్డంకలిసి మొత్తం నల్లగా ముద్దలాగా, 'ముక్కు నుదురున్న చీకటి ముద్ద'లాగా వుంది. ఆ ముఖంలో ముక్కు నుదురుతప్ప మరే అవయవమూ ఉన్నట్లు అప్పటికప్పుడు దాఖలా ఏమీలేదు. అంతానలుపు. ఒకే నలుపు. కారునలుపు.

నాగలింగం ఎదుట నిలబడగానే వీరన్నలేచి ముందుకువచ్చాడు. 'యారా నాగ్గా వొచ్చేవే రావను కున్నా' అంటే నాగలింగంవిని మాట్లాడకుండా వూరు కొన్నాడు.

'యగాం? మాట్లాడవేం?'

నాగలింగం ముఖంలోకి చూశాడు వీరన్న.

'యాఁవుంది? యా వుందని మాట్టాడేది? వొత్తిని. ఇంక మాట్టాడేందుంది?' పొది క్రింద బెట్టి కూర్చుంటూ 'కొబ్బెర్నూనె గావాలి' అని కూర్చుని, పొదివిప్పి, కత్తి రాయీ తీసి, 'క్రాపా యేంది?' అని అడిగాడు.

'గుండే!'

రాయితీసి సరిచేసుకొన్నాడు. జీతగాడు కొబ్బరి నూనె తెచ్చి రాయిమీద వేశాడు. నాగలింగం కత్తి నూరుకొంటూ 'యేం దాలిస్సెం' అంటే 'వత్తా—ఇప్పుడేవత్తా' అంటూ లోనికిపోయాడు వీరన్న.

వీరన్న ఆరునెలలనుంచి క్రాపు చేయించుకోలేదు. గడ్డం గీయించుకోలేదు. ముఖంమీద కత్తి పెట్టించుకోలేదు. జుట్టు రెల్లుగడ్డి పెరిగినట్లు పెరిగిపోయింది. తలంతా అడ్డమాకలులేని అడవి అయిపోయింది. మొన్న పట్టణంనుంచి వచ్చిరావటంతోనే నాగలింగానికి కబురు చేశాడు. వెంటనేవచ్చి 'నా తల పని చూడవలసిందని'.

నాగలింగం రాలేదు.

వీరన్న మునసబు. అంతేకాదు డబ్బున్నవాడు. ఆర్థికంగా ఉన్నవాడూ, అధికారం ఉన్నవాడూ. పల్లెలో చేయలేనిపనంటూలేదు. తనతో సమానంగా ఎందులోనూ తూగగలవాళ్లు ఆ వూళ్లో సరేసరి, ఆ చుట్టుప్రక్కల ఆమడదూరంలో లేరు. తన మాటంటే వేదవాక్కు! వీరన్న మకుటం లేకపోయినా మహారాజు! అటువంటి తను రమ్మంటే నాగలింగం రాకపోవటమా?

తన తాత ముత్తాతల దగ్గర్నుంచి—ఎన్నితరాలో చెప్పటం కష్టం—కోటి కుటుంబంవాళ్లు వంశపారంపర్యంగా తమ యింటిపనిచేసుకొని బ్రతికారు. నాగలింగం రాకపోతే తన ఒక్కడిపరువే అయితే దాని మార్గమే వేరు. తరతరాల వంశప్రతిష్ఠ, పరువు గంగలో కలిసినట్లు బాధపడ్డాడు. స్వర్గంలోనో నరకంలోనో ఉన్న తన పూర్వీకులు ఇంత ప్రయోజకుడా మా వంశంలో పుట్టింది, మా ఆస్తి అనుభవిస్తూ వుంది, మా యింట దీపంపెడుతూవుందని, కుమిలి

కుమిలి ఏడ్చినట్లు అనిపించింది. బాధ కలిగింది. అందు వల్ల మోతాదును పిలిచి కబురు చేశాడు.

'వచ్చి పనేజ్జేత్తాడో యింకేవూరన్నా యెతుక్కుంటా బోతాడో తెల్సుకురా! తేల్సుకురా!' అన్న వీరన్న మాటచెప్పి, మోతాదు సలహా యిచ్చాడు. 'ఎట్టాలేదన్నా నువ్వీ వూళ్లో వుండాల్సినోడివి. యీ వూంౘదిలిబోలేవు గందా! ఏసెరువునీ రా సెరువులో యింకాల్సిందే గందా! అందుకని నా మాటిను పెద్దోణ్ణి సెబుతున్నా కాదనమాక. నువ్వీ కళ్లముందు పుట్టి పెరిగినోడివి. ఆడా కటికోడు! నువ్వా మెతకోడివి? యవ్వారలెట్టా యేడిసినా, ఈ వూళ్లో ఆణ్ణీడో పీడో పడకుండా ఎవుడుండాడు జెప్పు! అందుకని, నామాటిని, ఎళ్లి, ఆడిపని—యేంది—ఆడిపని—యేంది యిన్నావు గందా- పూర్తిగా ముగించి వొచ్చెయ్. నువ్వీ వూళ్లోనే వుండొచ్చు. ఆయిగా బతకొచ్చు. నీకు బాదగా వుంటదని నేనేంది ఎవుడయినా వొప్పుకుంటాడు. బాద మర్సిపో! నీపన్నువ్ జెయ్'.

మోతాదు ఒక మోతాదులో రంగరించి ధర్మోపదేశం చేశాడు. ఈ ధర్మోపదేశమే కృష్ణుడు చేస్తే అర్జునుడు యుద్ధం చేశాడు. ఈ ధర్మోపదేశమే సమర్థ రామదాసుచేస్తే శివాజీ విజృంభించాడు. ఈ ఉపదేశం వినే 'రేప్పొద్దున్నే వత్తా—అట్టాగవటాని జెప్పు' అని నాగలింగం కార్యోన్ముఖుడయ్యాడు.

మాట ప్రకారంవచ్చి, క్వారీరాయిమీద కూర్చుని కత్తి నూరుకొంటున్నాడు నాగలింగం. వీరన్న పాత పంచె నూలుది కట్టుకొని, చొక్కాగానీ బన్నీనుగానీ వేసుకోకుండా కండువా కప్పుకొని, వచ్చాడు. జీతగాడు వచ్చి కుర్చీవేశాడు. వీరన్న కూర్చుంటూ 'కత్తిబాగా నూరావా లేదా?మంట పుట్టుద్దా యెట్టా?' అంటూ నాగలింగం వూపే తలచూస్తూ 'వూఁ!' అన్నాడు. ప్రక్కనే ఉన్న దబారాలో నీళ్ళతో వీరన్న తల తడుపుతున్నాడు. 'కోటి గోడికింత పొగురు పనికిరాదు' అంటూ తల తడుంకొన్నాడు వీరన్న. 'ఇంకా తడుపు!' అని ముఖంలోకి చూశాడు. ముక్కుమీద, గడ్డంమీద, మీసాలమీద నీటిబొట్టులు తలచుట్టూ జారుతున్నాయి. 'ఇంకజాల్లే' అని తల తడపటం వారించి, 'ఆడి సొమ్మేవన్నా దిన్నానా పాఁవ్నుజ్జాసినట్టుజూసి పోయేడు' అని దగ్గ నాగలింగం ముఖంలోకిచూచి 'నువ్ జెప్పు—ఆడిత్తప్పా? నాత్తప్పా? అని అడిగాడు.

నాగలింగం బదులు చెప్పాడు. ఆ చెప్పటంలో ఏదో ఒకటి మాట్లాడాలన్న ఆలోచనతప్ప సమాధానం సరీగ్గ చెప్పాలన్న తొందరేం లేదు. 'యేఁదోలే—యియ్యన్నీ పెట్టుకొంటే అవ్వుద్దా యేంది నాబొంద' అని 'వొంగు—కొంచెం—ఇంకొంచెం' అని తలవంచి కత్తిదీసి ముచ్చికల గుంటమీద ఆనించాడు. చేయి కదిపాడు. అయినా కత్తి మొరాయించింది. కదల్లేదు. మహారణ్యంలా పెరిగిన ఈతలలో పులులుంటాయనుకొందో సింహాలే వుంటాయనుకొందో కత్తి వణుకుతూ వుంది. 'యేందిరిది' అనుకొని చేయి చూచుకొన్నాడు చేయి వణుకుతూ వుంది. క్షణంఆగి, చేయి పైకి తీశాడు 'యేం?' అన్నాడు వీరన్న. 'యేందిరా?' అడిగాడు. 'యాంలే' చెప్పాడు నాగలింగం. 'కత్తి నూరుతా!' రాయి తీశాడు. మళ్లీ నూరాడు. రాయిపాదిలో పెట్టాడు.

వీరన్న వంచినతల వంచినట్లే వుంది. సాగిన మెడ సాగినట్లే వుంది. ముచ్చికల గుంటమీద కత్తి పెట్టాడు. పదను పెట్టిన కత్తి, ఈ సారి నోరెత్తలేదు. కిక్కురు మనలేదు. పరుగెత్తింది. పరపరలాడింది. ముచ్చికలగుంటనుంచి నుదుటిదాకా పొలం దున్నినట్లు దున్నుకొంటూ పోయింది. అటుపక్కకు జుత్తు! ఇటుపక్కకు జుత్తు! ఎదురయిన జుత్తు ఏటవాలుగా పడుతూ వుంది.

కత్తితో గీసినచోటు చుట్టుప్రక్కల నల్లగా మధ్యలో తెల్లగా కీకారణ్యంలో సిమ్మెంటు రోడ్డులాగావుంది. మళ్లీ ముచ్చికల గుంటమీద కత్తి పెట్టాడు. జొన్న నరికినట్లు, వరికోసినట్లు, ధనియాకంప పీకినట్లు, బుల్‌డోజర్ అరణ్యం ఛేదించినట్లు కత్తి గీస్తూవుంది.

తలముందు జుత్తుఅంతా గీసేసింది కత్తి.

అక్కడక్కడా మిగిలిపోయిన వెంట్రుకమొనలు అద్దం మీదపడ్డ నల్లదుమ్ములాగా ఉన్నాయి. చూపుడువ్రేలూ బొటనవ్రేలూ మధ్య కత్తి రెండెడ్లమధ్య నాగలిలా శిరఃక్షేత్రం దున్నుకు పోతూవుంది. వెనక్కూ ముందుకూ, క్రిందికీ, పైకీ.

ప్రక్కకు పడుతున్న జుత్తుఅంతా పోగుచేసి ఒక పసుపుబట్టలో వేస్తున్నాడు జీతగాడు. వెంట్రుక బీరుపోకుండా చిన్న మొటికఅయినా వేరుగాకుండా జుత్తుఅంతా ఒక్కచోట చేరుస్తున్నాడు.

ఈ జుత్తుమూట తిరుపతి రాత్రివెళ్లే నాంచారయ్యకిచ్చి కొండమీద హుండీలో వేయమని చెప్పాలని వీరన్న అనుకొంటున్నాడు.

ఆరు నెలల్రకితం పంతం పట్టాడు. ఈ పొలం విషయంలో ఎటూ కోర్టు కెక్కవలసివచ్చింది ఇంతకు ముందెప్పుడూ ఇటువంటి పరిస్థితి తటస్థించలేదు. అనుకొన్నదానికి అపజయమూలేదు. ఇప్పుడేమవుతుందో? కోర్టు ఎలా తీర్పిస్తుందో? అన్యాయం జరుగుతుందా? జరగబోయేది ఎవరు చూశారు? వీరన్న మథన పడ్డాడు. చివరకు వీరన్న నిర్ణయానికి వచ్చాడు. ఈ కోర్టువ్యవహారం, తన ప్రతిష్ఠ, తన వంశప్రతిష్ఠ నిలపగలిగింది కనుక 'నీటముంచినా పాలముంచినా నీదే బారం తండ్రీ—ఏడుకొండలవోడా — ఎంకటేసురుడా వొడ్డీకాసులోడా అంతా నీదేబారం తండ్రీ–నన్నొడ్డు నెయ్ నా తలజుత్తు నీకిచ్చుకుంటా తండ్రీ' అని మొక్కుకొన్నాడు. అప్పణ్ణుంచి ఇప్పటిదాకా వీరన్న తలపెంచాడు.

వీరన్న పొడగిట్టనివాళ్లు గడ్డం పెంచవలసిన అవసరంలేదనీ, అది మొక్కులో భాగంకాదనీ, రెండు సార్లు మొక్కుతర్వాత తీయించాడనీ, బస్తీలో సెలూనులో చేయించటం డబ్బు దండగని మానేశాడనీ, అయీ అనేక కారణాలవల్ల గడ్డం పెంచుతున్నాడని లోకులు చెప్పకొంటూ వుంటారు. ఇంతకాలం తన యింటిపని చేయని కోటిమీద ప్రతీకారం తీర్చు కొన్నట్లు నాగలింగంచేత అసలూ వడ్డీ కక్కించినట్లు పనిచేయిస్తున్నాడు వీరన్న.

వీరన్న తిరుపతిపోయి కళ్యాణకట్టదగ్గరే తల నీలాలు సమర్పించి వచ్చివుండేవాడు. రానూ పోనూ ఖర్చులు అవుతాయని భయంకాదు. డబ్బు ఖర్చుచేయటంలో సాధారణంగా చేయిచాచే మనిషి కాకపోయినా, వీరన్న ఈ విషయంలో చూపింది పట్టుదలే! 'కోటిగాడుగానీ ఆడి కొడుకుగానీ ఈ జుత్తు తీయకపోతే, ఈ తల తీసినట్టుగాదా' అనుకొన్నాడు. ఇంతకాలం పెరిగినతల, అసలును దాటిన వడ్డీలాగా నాగలింగం పాపంలాగా అతనికోసమే ఎదురుచూస్తూ వుంది.

నాగలింగం తల జుత్తుఅంతా పూర్తిగా తీసేశాడు. నున్నగా గీకేశాడు. ముచ్చికలగుంటనుంచి మెడమీదకు ప్రాకుతున్న రెండునరాలమధ్య పల్లంలో మిగిలిపోయిన జుత్తుకొడవలు మెడవంచి కత్తి అడ్డంగాతిప్పి తీసేస్తున్నాడు. రెండు నరాలు పొంగి వున్నాయి. రెండు నరాలు ఉబ్బిఉన్నాయి. మెడను నిలబెట్టే నరాలు! మనిషిని నిలిపే నరాలు!!

నాగలింగం చేయి వణికింది. వెంట్రుకలులేని తల పీచుతీసిన కొబ్బరికాయలాగావుంది. దూరంగా వేణుగోపాలస్వామి ఆలయంలో గంట మ్రోగింది. చేయీ కత్తి వణుకుతున్నాయి. క్షణంసేపు వణుకుతున్న చేయీ కత్తి మెడమీదే వుంచాడు.

సూర్యుడు బారెడెక్కాడు. సూర్యకిరణాలు నెత్తురు చిమ్ముతున్నట్లున్నాయి. మంచు క్రమక్రమంగా విడిపోతూవుంది. నాగలింగం మునసబు ఇంటి ముందునుంచి దేవాలయం మలుపుదాకా చూశాడు. ఒక్కమనిషీ లేదు. ఆకాశంలో పావురం డేగ తరుంతుంటే పరుగెత్తినట్లు, బుల్లెట్‌వేటు తప్పించుకొన్న సైనికుళ్లా చూపు త్వరపడుతూవుంది.

నాగలింగం జుత్తు తీయటంలేదు. మిగిలిపోయిన మొటికలు తుడవటంలేదు. కత్తి తలమీదే లేదు. తలమీద చేయీలేదు. ఎడంగా నిలబడ్డాడు. విపరీతంగా చలిగావుంది. పొద్దుటిపూట సూర్యుడి కిరణాలు నులివెచ్చదనం వొళ్లంతా పాకుతూవుంది.

'నాగ్గా?' వీరన్న తలవంచుకొనే పిలిచాడు.

'యేంది?'

'యేంది వూరకనే నిలబడ్డా?'

'యేంజెయ్యాలా?'

'కానీ పా ద్దెకుద్ది!'

'ఉండు!' నాగలింగం చేయి విదిలించాడు. గడ్డంమీసం తడిపాడు. వీరన్న మీసాలు బొద్దుమీసాలు. నిమ్మకాయలమాటేమోగానీ ఉసిరికకాయలుమాత్రం వాటిమీద నిలబెట్టవచ్చు.

'మీసాలుంచాలా తీయాలా?'

'యేందీ?'

'మీసాలు!'

అవి వుంచాలన్న ప్రసక్తి వీరన్నకు కలగలేదు. తన మూతిమీద మీసం తీయటమా? ఎందుకో ఉన్నట్టుండి మగతనం ప్రశ్నింపబడ్డంత దిగులు కలిగింది. మీసంతీసి పౌరుషం తీసుకోవాలా? ఇంతకు ముందెప్పుడూ మీసాలు తీయలేదు! తీయనక్కర లేదేమో అనుకొన్నాడు. దేవుడు గుర్తుకువచ్చాడు. ఇంతకుముందెప్పుడూ తలజుట్టు తీయించుకోని తను, భగవంతుడికోసం తీసేయించుకొన్నట్లే మీసాలు తీయించటం ధర్మం అనిపించింది. 'పోనీ తీసెయ్' అన్నాడు వీరన్న. 'కయ్'మన్నట్లు ఆయింది. నాగలింగం వీరన్న ముఖంలోకి పరకాయించి చూచి మీసాలు తడిపాడు.

వీరన్న మీసకటు లాగా అతని పౌరుషం దట్టమయింది. అతని పౌరుషం కలిగితే ఆరు నూరయినా నూరు ఆరయినా మాట నెగ్గించుకొంటాడు. లా పాయింటుకోసం లక్షతగలేసిన వంశం వీళ్లదే నంటారు. ఆ వంశంలో చిరంజీవి వీరన్న. వీరన్న భుజస్కంధాలమీద తరతరాల వంశప్రతిష్ఠ ఆధార పడివుంది. వాళ్లకంటే ఇతను రెండాకులు ఎక్కువే చదివాడు. వీరన్న పగబట్టితే పాము పగ! పగతీరందే నిద్రపోయే స్వభావం వీరన్నది కాదు. కోటి విషయంలో పగ పన్నెండేళ్లు!

అంతా మాట పట్టింపు. ఆ మాట కోటి మరచి పోయేవుంటాడు. ఆ మాటలో అంతనేరమూ లేదు. అంత తీవ్రతా లేదు. అది అందికూడా వీరన్నను కాదు. కానీ, ఏమయితేనేం, తరతరాల మునసబుగిరి అహంకారానికీ, ఆస్తిపరుడి అధికారానికీ అది చెర్నాకోల దెబ్బ అయింది. వీపు చరుపు అయింది. గుండెలో కత్తిపోటు అయింది. గొంతులో గాలం అయింది. మింగలేక కక్కలేక వీరన్న ఉక్కిరిబిక్కిరి అయిపోయాడు.

కోటి తన రెండెకరాల పొలంలో వేరుసెనగ పీకించి పనలు పెట్టించాడు. వీరన్న చేలో కోయించిన వేరుసెనగకాయల బస్తాలు ఎత్తుకువస్తున్న బళ్లు తాటితోపుమీదగా తిరిగి డొంకలోకి రావటమే రివాజు! అయితే అది దూరం! అంచేత దగ్గరని కోటి చేలో నుంచి తోలాడు ఎడ్లబండి జీతగాడు. దానితో రెండోది బైలుదేరింది.

రెండు బళ్లు చేనుమధ్యకు వచ్చింతర్వాత కోటి చూశాడు. వెనక్కుపోతే ఎంత నష్టమో, ముందుకు పోయినా అంతే! బళ్లు వేరుసెనగకాయకంప తొక్కుతూ వస్తున్నాయి. కాయ రాలిపోతుంది. కందిచెట్లు విరగ దొక్కుతున్నాయి. బళ్లు హడావుడిగావస్తుంటే కోటి చూచి ఓర్చుకోలేకపోయాడు. ఆ దృశ్యం చూళ్లేక పోయాడు.

ఎడ్లబళ్లదగ్గరకుపోయి ఆపమన్నాడు. ఇటెందు కొచ్చారన్నాడు. అటు తిరిగి రాకూడదా అన్నాడు. మునసబుగారి బళ్లయితే భయమా అన్నాడు. ఈ నష్టం ఎవడు కట్టిస్తాడన్నాడు. ఇటొస్తే ఒప్పుకొనేది లేదన్నాడు. ఇప్పుడొస్తే వచ్చారుగాని మరెప్పుడూ రావద్దన్నాడు. పొండి అన్నాడు. బళ్లు వెళ్లిపోయాయి. బళ్లు తిన్నగా ఊళ్లోకి జరిగిన అవమానం మోసుకుపోయి, మొరపెట్టుకొన్నాయి.

'ఆహా కోటిగాడిట్టాఁవటాని అన్నాడన్న మాట—బేష్, బాగా అడిగేశాడు. నున్నగా కడిగేశాడు ఆ ణ్ణాకు నచ్చేదు. ఆడికి రొండెకరా లాడేడన మట్టేగా ఆడిట్టా కూసింది! మీ బుద్దెట్టా బోయింది. తిట్టుల్దిని వొచ్చేరా? సిగ్గులేక సెబుతున్నారా? ఆడిసేను పాడుజేత్తా రవచ్చా? తప్ప

గందా? మళ్లెప్పుడన్నా ఆట్టా వొచ్చేరంటే నరికి పోగులేసి పారెత్తాపాండి' అన్నాడు. మాటఅన్న కోటి మర్చిపోయాడుగానీ వీరన్న మర్చిపోలేదు. మాటల బల్లేలతో రోజూరోజూ గుండెలో పొడుచుకొంటూ పుండుచేసుకొంటూవున్నాడు. ఆ పుండు పన్నెండేళ్లకు మొన్న మానింది.

నాగలింగం వీరన్న మీసాలమీద కత్తి పెడుతుంటే, వీరన్న అహంకారంమీద కత్తి పెడుతున్నట్లు అనిపించింది. ఈ మీసాలు చూచే జనం జడుసుకొనే వాళ్లు. ఈ మీసాలు వీరన్న తాకితేనే ఎదుటివాళ్ల గుండెలు పగిలేవి. తను పెరిగి బుద్ధెరిగింతర్వాత కోటి చేయితప్ప మరెవరి చేయి తగలని మీసాలు! మునసబు గిరి ఔన్నత్యం పెంచిన మీసాలు!!

కత్తి నిర్దాక్షిణ్యంగా తరుగుతుంటే, నాగలింగం గొరుగుతుంటే, తెగిన మీసాలు నేలమీద పడుతుంటే జీతగాడు పట్టుకొని, ఒత్తిపట్టి, గుంపిటబట్టి, వలిపి వీరన్న ప్రాణం గిలగిలమనేట్లు బట్టలో పడేస్తున్నాడు. తన స్థానం తప్పిన వస్తువెంత దయనీయం అయిపోతుందో తెలిసినట్లు అయింది.

మీసాలులేని ఓష్ఠం గూడులేని పక్షిలాగా గిలగిల లాడుతూవుంది. దానిస్నేహంతో విలాసంగా వయ్యారాలుపోయే అధరం ఎడారిలో కాలుతెగిన ఒంటెలాగా పడివుంది. మునుపు జంటకవులులాగా బండబూతులు అధికారాలు ఆశువుగాచెప్పే పెదాలు ఎండిన దబ్బకాయ తొక్కల్లాగా మొరటుగా వికారంగా ఉన్నాయి. మడతలుపడి, ఎండిపోయి మూర్ఛిడి హృదయంలాగా వున్నాయి.

ఆ పెదాలు పలికిన అబద్ధాలు తలుచుకొంటుంటే నాగలింగానికి ఏడుపొస్తూవుంది. ఆ క్షణంలో వెర్రినవ్వు నాగలింగం పెదాలమీదపుట్టి సెలవుల్లో సాగి, చెక్కిళ్లలోపాకి కళ్లలో ఆరిపోకముందే నీళ్లు నిండాయి. కన్నీటిచుక్క చెక్కిలిమీదగా సెలవిలోంచి అధరంమీదికి ప్రాకింది.

కరకర పొద్దెక్కింది. ఎండ వీపుమీద మద్దెల వాయిస్తూవుంది. సత్రంలో వీధిబడి పిల్లలు అఆలు చదువుతూ ఇంకా ఎవరినో వారిస్తూనే వున్నారు. అఆల వాళ్ల అల్లరి వినిపించినంతదూరం వీనులవిందు. జీతగాడు పొలంనుంచి బండితోలుకొని తిరిగివచ్చాడు. ఊరబావి నొప్పి—గొంతునొప్పి — తగ్గిపోయింది. ఏడవటం మానేసింది. మంచు విచ్చిపోయింది.

గడ్డంమీద వెంట్రుకలు దట్టంగా పడ్డాయి. నీళ్లతో తడిసి మెత్తగావుంది గడ్డం. వెంట్రుకలు తొలిగిస్తుంటే చేతికి తడి అవుతూవుంది. తడిచేతికి తడి వెంట్రుకలు చుట్టుకొని, వదిలించుకొన్నా వదలకుండా అరిచేతిమీద రేఖలులాగా కనబడుతున్నాయి. ఇవి తనజీవితం మారుస్తాయా అని క్షణంసేపు అనిపించింది. వెంటనే నిస్పృహ! ఇవాళ క్రొత్తగా తన అదృష్టం మారేదేముంది? సాధించేదేముంది?

ఉదయం పొలంనుంచి ఇంటికి తిరిగివస్తున్న తండ్రిముఖంలో కనిపించిన దీనత్వంలాంటి తన అదృష్టం తలుచుకొని నాగలింగం కుమిలిపోయాడు. తండ్రి కష్టార్జితం ఆ రెండెకరాల గరువు! తమ యావదాస్తి! నిజానికి తన తండ్రికి ఆ పొలం రెండో కొడుకు! ఆ పొలంమీద అంతప్రేమ! కొన్నప్పుడు పాడు బీడుగాఉన్న భూమి పంటపొలంగా చేసుకొన్నాడు. ఏలెడంత పసివాణ్ణి ఏనుగంత మనిషిని చేసుకొన్నతల్లి తత్వం కోటిది. పొలంపంట ఇంటికివస్తే పిల్లాపాపలతో ఇల్లు కలకల లాడినట్లు పొంగిపోయాడు కోటి.

ఇంతకాలం పొలాన్ని ప్రేమించిన కోటిని రాత్రి పొలం ప్రేమించింది. కన్నకొడుకులాగా, కన్నకూతురులాగా కోటిని చూచుకొంది. ఎత్తుకొంది. లాలించింది. బుజ్జగించింది. రాత్రి కోటి ఒక్కచోట పండుకోలేదు. పొలమంతా దొర్లాడు. నేలతల్లిని గుండెలకు హత్తుకొన్నాడు. ఇసుకలో కూరుకుపోయాడు. తెల్లవార్లు భూమితల్లి వొళ్లో దాక్కున్న కన్నకొడుకు కోటి చలిలో బాధపడి, తలనొప్పి వొళ్లునొప్పులతో జలుబు తుమ్ములతో దగ్గుతో ఇంటిముఖం పట్టాడు.

తండ్రి దృష్టిపథంలో మెదలి, తన అదృష్టం ఎంత వంకరగావుందో తెలిసినట్లయింది. మీసం పూర్తిగా తీసివేసినచేయి చూచుకొంటుంటే కడుపులో

చేయిపెట్టి పేగులు దేవినట్టయింది. తల తిరుగుతూ వుంది. నున్నగాఉన్న వీరన్నతల తన బ్రతుకు ఎంతగా గొరిగి వేయబడిందో గుర్తు చేస్తున్నట్లుంది.

'ఉండరేయ్' వీరన్న అదమాయించాడు. పైకి లేచాడు. కాళ్లూ చేతులూ జాడించాడు. తల విదిలించాడు. కప్పుకొన్న కండువాలోంచి చేయి పైకితీసి తల మీద పెట్టుకొని తడిమాడు. వెంటనే మీసాలు తడిమాడు. మళ్లీ తల ! మళ్లీ మీసం! తాయిలం జేబులో పెట్టుకొన్న పిల్లాడు అది పడిపోతే చొక్కాజేబు, నిక్కరుజేబు హడావుడిగా తముళ్లాడినట్లు నెత్తి జుత్తు మీసంజుత్తుకోసం వీరన్న తడుంకొన్నాడు. 'తల తీసేసినట్టుంది' ఏదో గొణిగాడు 'కాన్‌రా కానీ తొందరగా కానీ' అన్నాడు. కూర్చున్నాడు.

నాగలింగం తలవూపాడు, అతడి తలనిండా జుత్తు, దరిద్రుడి సంతానంలా దేదీప్యమానంగా పొద్దుటి ఎండకు మెరుస్తూ వుంది. గడ్డంమీద కత్తి పెట్టాడు. బరబరా పరపరా లాగేస్తున్నాడు. 'నెమ్మది రోయ్ నెమ్మది' హెచ్చరించాడు వీరన్న. నాగలింగం తలవూపాడు. అతడి గడ్డంనిండా జుత్తు. తేనె తుట్టెను ఈగలు జుట్టుకొన్నట్లు నాగలింగం గడ్డం నిండా వెంట్రుకలు దట్టంగా బిరుసుగా. వీధి బళ్లోంచి పిల్లలు అ ఆ అంటుంటే వద్దు వద్దు అన్నట్లుగా వినబడుతూవుంది. నాగలింగం ఏం వద్దనుకొన్నాడో అదే జరిగింది.

'నాగ్గాడు నాకుబాకీ' అన్నాడు వీరన్న. అంతే కాదు, 'నాడబ్బు నాగ్గట్టు' పట్టుబట్టాడు.

'ఏందాధారం?'

'నోటు!'

కోటి నోటు చూశాడు. సంతకం చూశాడు నాగలింగం సంతకమే! అంతకాలం టీచరు తన్నులు తిన్నందుకు చదువురాక పోయినా సంతకం వచ్చింది. అది బాగా ఉపయోగపడింది. పిచ్చివాడి కాలినడకలాగా వుంది, సంతకం వెర్రిముఖంతో చూస్తూవుంది.

అసలుకు రెట్టింపువేసి నోటు వ్రాయించుకొన్నాడు. మొత్తానికి వడ్డికట్టి తిరగ వ్రాయించాడు. ఈ విధంగా పన్నెండేళ్లనుంచి పెరిగిపోయిన వడ్డీ అసలుకు తాతఅయి కూర్చుంది. తీసుకొన్న డబ్బుకూ, కట్టవలసిన డబ్బుకు దోమ ఏనుకున్నంతతేడా! ఇంత మొత్తాని కెందుకునోటు అని అడిగితే ఇచ్చేటప్పుడు సగమే ఇద్దువులెమ్మని మాట ఇచ్చాడు వీరన్న. ఆ నోటులో సగానికే తాను బాకీఅని నాగలింగం అంటే వీరన్న మండిపడ్డాడు. అంతా కట్టవలసిన మొత్తమే అన్నాడు. అంత మొత్తమూ ఇచ్చానన్నాడు. అన్నం తినే నోటితోనే అన్నాడు. బాకీ తీరుస్తావా లేదా అని నిలదీసి అడిగాడు. 'నాదగ్గర్లేదు' అంటే 'బాకీకింద పొలం జమగట్టు' మన్నాడు. నాగలింగానికి తెలిసింది. ఇంతకాలం వీరన్నమైత్రి ఆంతర్యం ఇప్పు డర్థమైపోయింది.

'ఆ పొలం నాది. నా కష్టార్జితం' అన్నట్లుగా ఎదురు తిరిగాడు కోటి.

'నా డబ్బు నాకు ఇవ్వవలసిందే' అన్న వాటంగా పట్టుబట్టాడు వీరన్న.

నాగలింగం రెండు పట్టాలమీదగారైలుపోతుంటే కమ్మీలమధ్య మునగర దీసుకు పడుకొన్న వాడి ప్రాణం కొట్టుకు లాడినట్లు గిలగిల లాడాడు. ఏ విషయం తండ్రికి తెలియకూడదని భయపడుతూ పన్నెండేళ్ల దాచివుంచాడో, ఆ విషయం తెలిసేసరికి నోటివెంట మాట లేకపోయింది. ఇంతలో ఇంత ముంచుకు వస్తుందనుకోలేదు నాగలింగం.

'ఈణ్ణా కొడుగ్గాదు. ఈడికి సిల్లి గవ్వియ్యను. నా కడుపునీడు సెడబుట్టేడు. ఇది నా ఆస్తి. నాయిట్టం. నేన్దగలేసుకుంటా. నా కెవుడు జెబుతాడో ఇటు రమ్మను' అని అడ్డం తిరిగే సరికి వీరన్న రెచ్చిపోయాడు. 'కోర్టు కీడుస్తా'నన్నాడు. మాట నెగ్గించుకొన్నాడు.

వ్యవహారం కోర్టుకెక్కిం దగ్గర్నుంచి వీరన్న యింటి గడప తొక్కలేదు కోటి. కోర్టులో తన కేసు ఏమవుతుందోనన్న భయం కలిగిన మర్నాడే భగవంతుడు గుర్తుకొచ్చి తలనీలాలు మొక్కుకొన్నాడు వీరన్న.

కోర్టులో వీరన్న గెలిచే అవకాశంలేదనీ, డబ్బు రాదనీ, కోర్కె తీరదనీ, కేసు పోతుందనీ, తెలిసి కసిగా దిగులుపడ్డాడు. నాగలింగం డబ్బుకట్టక తప్పదనీ, డబ్బు కట్టకపోతే జైల్‌లో పెడతారని విని కుమిలిపోయాడు. చచ్చిపోతే డబ్బుకట్టేపని ఉండదు కదాఅని చావటానికి ధైర్యంలేక బ్రతికివుంటున్నాడు. కొడుకు కష్టం వినలేని, చూడలేని కోటి, కొడుకు జైలుకు వెళ్లకూడదనుకొన్న క్షణంలో కేసు ఓడిపోయాడు. ఆస్తి చేయిదాటిపోయింది.

నాగలింగం గడ్డం, రెండు చెంపలమీదా, నున్నగా చేశాడు. జీతగాడు వెంట్రుక క్రిందపడకుండా తప్పిపోకుండా భద్రంగా పసుపుబట్టలో చేర్చాడు. ఎడ్లబండిజీతగాడు ఇద్దరు కూలీలతోవచ్చి ఎదుట నిలబడ్డాడు. 'కూలోళ్లొచ్చేరు' అన్నాడు. వీరన్న విన్నాడు. చేయి పైకిఎత్తి 'ఆగరా' అన్నాడు.

'పొండి! పోయి, నా చేనుకూ కోటిగాడి చేనుకూ మద్దెలోఉన్న సిల్లకంప నరకండి! మొటిక లేకుండా నరకండి. పిలక లేకుండా నరకండి! యేళ్లతో కుళ్లబొడవండి. మళ్లీ మొలకపెరక్కుండా పిలకెయ్యకుండా ఇరగబొడవండి. పీకిపారేయండి. తెగనరికి పోగులు బెట్టండి. పొండి.' కసిగా చెప్పాడు వీరన్న. కూలీలు వెళిపోయారు. విన్న ఒక్కొక్కమాటా ఒక్కొక్క గునపపుపోటై గుండెలు చితికిపోతున్నాయి.

తన పంతం నెరవేరి జుత్తుతీసి తిరుపతి పంపబోతున్నాడు వీరన్న. పొలానికీ పంతం తీరిందా? పొలం తల్లి జుత్తులాంటి చిల్లకంప తీసేయిస్తున్నాడా? అదేం చేస్తాడు? ఆలోచిస్తుంటే నాగలింగం బుర్ర పగిలిపోతూవుంది.

గడ్డంఅంతా పూర్తిఅయినట్లే! గొంతుకింద మాత్రం జుత్తుంది. నున్నటితల, నున్నటిచెంపలు, నున్నటి మీసకట్టుచోటు—ఇంతకాలం వెంట్రుకలున్న ఈ ప్రదేశాలు, ఇప్పుడు బోసికొట్టి విచిత్రంగా ఉన్నాయి గొంతుకింద వ్రేలబడ్డ జుత్తు మేకగడ్డం గుర్తుకు తెచ్చేటట్టుంది. వీరన్న మూనెసిద్దిలాగా చిత్రంగా ఉన్నాడు. మునుపా మనిషిముఖం చూస్తే భయపడేవాళ్లిప్పుడు భయపడరు. ముఖం ఎగతాళిగా వుంది. సౌమ్యంగావుంది. అమాయికంగావుంది.

ఆ రోజూ. ఆపైన ప్రతిరోజూ, చాలారోజులు వరకు ఈ ముఖం అంత అమాయికంగానేవుంటూ కనిపించింది. అంత సౌమ్యంగానే గోచరించింది. వీరన్న నాగలింగంకంటే నాలుగేళ్లు ముందుపుట్టాడు. నాలుగాకులు ఎక్కువే చదివాడు. అప్పటికి వీరన్న మునసబు అయి రెండేళ్లయింది. పన్నెండేళ్లనాటిమాట. మునసబు, నాగలింగం భుజంమీద చేయివేస్తే పొంగిపోయి, వెంటబోయాడు. వీరన్న ఇంట్లోకి తీసుకుపోతుంటే దేవేంద్రలోకంలోకి పోతున్నానుకొన్నాడు నాగలింగం.

ఆ రోజు రకరకాల సీసాల్లోంచి రంగురంగుల అమృతం గుప్పున సుగంధం దిక్కులకు, దిక్కూదివాణం లేకుండా, అందిస్తూంటే గ్లాసులోపోసి, సోడాకలిపి, ఇస్తే తాగి, గ్లాసువెంట గ్లాసు గడగడా తాగేసి, మరుక్షణంలో మహేంద్రుడయి పోయాడు నాగలింగం. మునుపుకూర్చున్న కుర్చీ అంతలో సింహాసనం అయిపోయింది. వీరన్న పరిచారకుళ్లా కనిపించాడు. సర్వప్రకృతీ తనకు దాస్యంచేయటానికి పుట్టిందనుకొన్నాడు. ఎవణ్ణయినా కాలికొద్దీ తందామనిపించింది. ఆరోజు రాత్రంతా దేవేంద్రవైభవం అనుభవించి, తెల్లారి ఇల్లూ వాకిలీచూస్తే తగలేద్దామనిపించి కోపంతో ధాం ధూం లాడాడు నాగలింగం.

రెండోరోజురాత్రి 'నువే నన్ను సారగానికి తీసుకుపోతావా? నే న్నిన్ను దీసుకుపోయేదా?' అని వీరన్న అడిగితే నేనే! నేనే దీసుకుబోతా!' అన్నాడు నాగలింగం, అప్పటికే సగం అమృతం మింగించి, చేయీ కాలూ విదిలిస్తూ, రొమ్ము అప్పళిస్తూ, వీరన్నచేయి పట్టుకొని, ఆకాశంలోకి చూస్తూ,

'మరి అమర్తం?' వీరన్న ప్రశ్న.

'మరి డబ్బు?' నాగలింగం తిరుగు ప్రశ్న.

'ఇదో' ఇచ్చాడు వీరన్న.

'తే' తీసుకొన్నాడు.

రోజు రోజుకీ అమృతం మోతాదు పెంచుతూ

వారంరోజుల్లో పాత అమృతం మార్చి కొత్తఅమృతం తీసుకోవటం సాగించి, మరో వారానికి మహామంచి అమృతం తప్ప మరేం ముట్టుకోకుండా నియమనిష్ఠ లతో, సదాచారాలతో, ఇద్దరూ, రోజుకొకరు చొప్పున ఖర్చుచేస్తూ రెండునెలలపాటు స్వర్గాన్ని కాళ్ళదగ్గర కాపలా కుక్కలా వుంచుకొన్నారు.

స్వర్గాన్నేనా, ఇంకా దేన్నన్నా ఉంచుకొందామా అని ఆలోచించి, స్వర్గంలోవుంటూ రంభ లేకపోతే ఏం బాగుంటుందని, రంభ కావాలా దాని అమ్మకావాలా అంటే వీరన్న రంభఅంటే నాగలింగం దాని అమ్మ అనటంతో పేకముక్కలు ప్రాణం పోసుకువచ్చి, నాగ లింగంమాట నిలబెట్టాయి. నిద్రాహారాలు లేకుండా, రాత్రీ పగలు లేకుండా, అమృతమూ, రంభ అమ్మా— రెంటిలో దేన్నీ వదలకుండా, దేనికి లోపంకలక్కుండా, రెండునెలలూ అసిధారావ్రతం నిర్విఘ్నంగా సాగించారు.

వీళ్లు ఇద్దరికీ స్నేహమన్న సంగతి అమృతం వాసనలాగా ఊరంతా గుప్పుమంది. తాగుతారు. పేకాడతారు. వేశ్యలతో వుంటారు. ఈ విధంగా ప్రఖ్యాతి ఆర్జించారు. ఊళ్లో వాళ్లకి చెవులున్నాయి. అందుకని అవి కొరుక్కున్నారు. నాగలింగానికి ఏదో మూడిందని అందరూ అనుకొన్నారు.

ఈ మాటలు, కొడుకు చేష్టలు, తెలుసుకొన్న కోటి నిప్పుమీద ఉప్పులాగా బటపటలాడాడు. చెడా మడా తిట్టాడు. 'ఇంట్లోంచి కదిలేతే ఎముక విరగ దంతా' నన్నాడు. మూడు రోజులు ఇల్లూ వాకిలీ దాటక, బైటికి పోలేక అమృతంలేక, అన్నముండీ ఉపవాసమున్నాడు నాగలింగం.

నాలుగో రోజు వెట్టిమనిషివచ్చి 'మునసోబు గోరమ్మంటన్నారు' అంటే లేడికి లేచిందే ప్రయాణ మన్నట్లు అఘమేఘాలమీద వెళ్లాడు నాగలింగం. ఆ రాత్రి, మిత్రులిద్దరూ మునుపెప్పుడూ తాగనంత అమృతం ఈ మూడు రాత్రులు తాగివుండవలసినంత అమృతం, ఆరగారగా కాఫీ చప్పరించినట్లు చప్ప రించారు. తెల్లవారుజామున చప్పరించింది అమృతమో అధరామృతమో తెలియకుండా అయిపోయింది.

'అప్పణ్ణా డబ్బు మాటేం జేశా నాగీ!' ముద్దుగా అడిగాడు.

'తీసుకో!' నాగలింగం చెప్పాడు.

'యేది డబ్బు?'

'యాడుందో సూసుకో!'

'పత్తరం రాయనా!'

'రాసుకో!'

'సంతకం?'

'ఇద్గో సెయ్యి—ఏసుకో!'

నాగలింగం వీరన్న గొంతుమీద పదునైన కత్తితో గడ్డం గీస్తున్నాడు. కత్తి కరకరలాడుతూ వుంది, సంతకంచేసే పెన్నులాగా. గడ్డం అయిపోయింది, ఇంకా మొటికవుంది. కత్తి ఎదురుతిప్పాడు. ఎదురు గీస్తున్నాడు నాగలింగం.

చాలాకాలంనుంచి గీయని గడ్డం! మంట పుడుతూవుంది. చాలా పొడవు గడ్డం — పూర్తిగా గీసేశాడు. ఇంకా మిగిలిపోయిన కొదవలు నున్నగా గీస్తున్నాడు.

'మంటరా! మంట!' వీరన్న చెప్పాడు.

'పోద్ది! పోది లే! నాగలింగం బదులు చెప్పాడు.

గడ్డం మళ్లీ తడిపి, మొటిక పరిగపంటలాగా ఏరుతున్నాడు.

వీరన్న సాలోచనగా నాగలింగం ముఖంలోకి చూశాడు. వీరన్న కళ్లు మాట్లాడుతున్నాయి ప్రశ్ని స్తున్నాయి. నవ్వుతున్నాయి. ఎగతాళి చేస్తున్నాయి.

నాగలింగం కళ్లు మత్తుగా వాలుతున్నాయి. బాధగా మూలుగుతున్నాయి. నీరసంగా జారుతున్నాయి. కోపంగా మండుతున్నాయి.

రెండుజతల కళ్లమధ్య రెండు ప్రపంచ సంగ్రా మాల మధ్యకాలపు తాత్కాలిక శాంతి జండా ఎగుర వేస్తూవుంది.

నాగలింగం వీరన్న ముఖంలోకి చూడటం మానేశాడు. గొంతు చూస్తున్నాడు. కత్తితో గీస్తు

న్నాడు. గతుకుల రోడ్డులో ఎగిరిపడే కొత్తకారులా కుదుపుల్లో దూకుతూపోతూవుంది కత్తి. గొంతు కోలు ఎగిరెగిరిపడుతూవుంది.

నాగలింగం వీరన్న గొంతు చూస్తున్నాడు. ఒక నాటి మిత్రుడి గొంతు. నేటి మునసబు గొంతు, అమృతం తాగిన గొంతు, తాగించిన గొంతు. గుటక లేసిన గొంతు, వేయించిన గొంతు. అధరామృతం తాగిన గొంతు. తాగించిన గొంతు. పేకాడించిన గొంతు. పెడ సరంగా మాట్లాడిన గొంతు. డబ్బు అడిగిన గొంతు. అబద్ధం ఆడినగొంతు, మోసంచేసిన గొంతు. కోర్టు కీడ్చిన గొంతు—కత్తిక్రింద మెత్తగా ఒత్తుగా చర్మపు పొరతో, అరతో కదులుతున్న, సాగుతున్న జారుతున్న గొంతు !

కత్తి—నాగలింగంచేతిలో కత్తి — ఏటవాలుగా క్రిందికి మొటికలు తరుగుతూ దిగుతూవుంది. వెంట్రుకలతోపాటు వాటి పొదుల్లో ఆర్నెల్లనుంచి కూరుకుపోయిన మురికి గీరుకొంటూ వస్తూవుంది కత్తి. ఆ చర్మంమీద, ఆ చర్మంలో ఆ రక్తంలో యుగయుగాల మానవుడి అధికారపు చీకటి, మానవుడి కులవృత్తి, మానవుడి దొమ్మపొగరు ముప్పేటన ముడిపడి, త్రిగుణీకృతమయిపోయి కడిగినా గీరినా కోసినా ముక్కలు చేసినా తరిగిపోని అపరిశుభ్రత; మునసబు రక్తంలో గతంలో వర్తమానంలో భవిష్యత్తులో త్రికాల బాధితమై, దట్టంగా ఉవ్వెత్తుగా కుప్పగాపడి పొరలు పొరలుగా తెరలు తెరలుగా ఊగుతూ రేగుతూ రంగురంగులతో వింత వింత ఆకారాలతో వన్నెలతో చిన్నెలతో చిన్మయంగా విశ్వమంత విస్తృతంగా వ్యాపించిన అహంకారపు అపరిశుభ్రత; సృష్టి ఆదినుంచి ఇవాళ్టిదాకా ఆది మధ్యాంతాలు లేకుండా నిరంతర నిరాఘాట స్రవంతిలాగా, ద్వంద్వాలులేకుండా, వైవిధ్యంలేకుండా, విభిన్నత లేకుండా, సకల చరాచర జగత్తుఅంత విశాలమై, అంతటానిండి, ఎడంలేకుండా విచ్చలవిడిగా దొరికిన పురుగును మింగే సాలీడులాగా, బలహీనుడి బ్రతుకు తినే బలవంతుళ్ళాగా వ్యాపించి, చిరంజీవిగా, చిద్విలాసంగా మహాస్వేచ్ఛగా విజృంభించి విశృంఖలంగా వియత్తలందాకా నర్తించే 'నాదినాకు అనే తత్త్వపు' అపరిశుభ్రత; తరిగి కుప్పలు పెట్టవలసిన మనిషి కత్తి ఏటవాలుగాపెట్టి గడ్డం గీస్తున్నాడు.

'నాగ్గా'

వీరన్న గొంతు బొంగురుపోయింది.

'యేం?'

గొంతుపోయింది.

గడ్డం నున్నగా అయిపోయింది.

నాగలింగం వీరన్న ముఖంలోకి చూశాడు. ముచ్చికల గుంటనుంచి అంగిటిగుంటదాకా మధ్యలో ఎక్కడా వెంట్రుకలేదు. అంతా రంగుపూసినట్లు అయిపోయింది. ఈ ముఖం కొత్తగావుంది. ఈ ముఖం వింతగావుంది. ఈ ముఖం పాతదికాదు. ఈ ముఖం మునుపటిదికాదు. ఈ వీరన్న మునుపటి వీరన్నకాదు. ఇంతకుముందు మెడపైన జుత్తురూపంలో సంపద వుంటే ఇప్పుడు వీరన్న దరిద్రుడు. ఇంతవరకు పెరిగింది దారిద్ర్యమయితే ఇప్పుడు వీరన్న లక్ష్మీపతి. శ్రీ మహావిష్ణువు !

నాగలింగానికి తను ఏంపోగొట్టుకొన్నాడో, ఏం సంపాదించాడో ఎక్కణ్ణిలబడ్డాడో, ఎక్కణ్ణిలబళ్ళేదో తెలియకుండా అయిపోయింది. తన ఉనికి ఏమిటో, తన అస్తిత్వమేమిటో బొత్తిగా అంతుపట్టలేదు. తన మనుగడ ఏమిటో, తవ తోవ ఎటో అంతుచిక్కలేదు. ఒక అవ్యవస్థ పునాదిమీది పూవులాగా అమాయికంగా వున్నాడు.

ఉన్నట్టుండి సూర్యుడు ఉడికి పోతున్నాడు. ఎండ వీపు చురచుర లాడిస్తూవుంది. చలిలేదు. వెచ్చగావుంది. వేడిగావుంది. మంటగావుంది._ సత్రం వీధిబళ్లో పిల్లలు 'అ ఆ' అంటూ 'అహో' అని ఎవరినో ఇంకా వారిస్తున్నట్లే అరుస్తున్నారు. ఆకస్మికంగా వీరన్న గొంతుకోలు క్రింద మెడతోలు మడతక్రింద తెగిపోకుండా దాక్కొని నిక్కి చూస్తూ వుంది వెంట్రుక మొటిక.

నాగలింగం సర్రున కత్తితీశాడు. గడ్డంమీద చేయివేసి వెనక్కునెట్టాడు. కత్తి నిలువునా పెట్టి, అడ్డంగాతిప్పి, ఏటవాలుగాలాగి నిలువుగా ఒత్తి నిట్టూరుస్తూ లేచి వణుకుతూ వీరన్న ముఖంలోకి చూచి అన్నాడు.

'అయిపొయ్యింది'